



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ТРЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

Делото МУСТАФА И МУСТАФОВА срещу БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 7428/17)

СЪДЕБНО РЕШЕНИЕ

Чл. 6 § 1 (граждански) - Иск за непозволено увреждане, предявен от жалбоподателите от името на покойния им баща, който е искал обезщетение чрез предварителна задължителна извънсъдебна процедура - Искът на жалбоподателите е счетен за нов и недопустим от националните съдилища - Приложим чл. 6 § 1 - Извънсъдебният иск на бащата е равнозначен на завеждане на съдебен иск - Искът на жалбоподателите трябва да се разглежда като продължение на вече задействана от бащата процедура за обезщетение - Ограничаването на достъпа им до съд не е пропорционално на преследваната легитимна цел

Изготвено от секретариата. Не обвързва Съда.

СТРАСБУРГ

1 юли 2025 г.

Настоящото решение ще стане окончателно при обстоятелствата, посочени в член 44 § 2 от Конвенцията. То може да подлежи на редакционна преработка.

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

По делото Мустафа и Мустафова срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Трето отделение), в състав:

Йоаннис Ктистакис, *председател*,

Летиф Хюсеинов,

Дариан Павли,

Одни Мьол Арнардотир,

Диана Ковачева,

Уна Ни Райфъртей

Матей Джурович, *съдии*,

и Милан Блашко, *секретар на секцията*,

Като взе предвид:

жалбата (№ 7428/17) срещу Република България, подадена в Съда на основание член 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от двама български граждани - г-н Метин Мустафа Мустафа и г-жа Есенгюл Мустафова Мустафова („жалбоподателите“), на 16 януари 2017 г.;

решението за уведомяване на българското правителство (наричано по-нататък „правителството“), относно жалбата;

забележките на страните;

след като проведе закрити заседания на 4 март и 3 юни 2025 г,

постановява следното решение, прието на последно посочената дата:

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Делото се отнася до достъп до съд. Жалбоподателите се оплакват по чл. 6 § 1 от Конвенцията, че националните съдилища са обявили за недопустим иск за неправомерно увреждане, предявен от тях от името на покойния им баща, който преди смъртта си е искал обезщетение чрез извънсъдебна процедура.

ФАКТИТЕ

2. Жалбоподателите са родени съответно през 1981 г. и 1978 г. и живеят в с. Тодор Икономово. Те са представлявани от г-н И. Йовчев, адвокат, практикуващ в София.

3. Правителството беше представлявано от своя агент, г-жа Р. Николова, от Министерството на правосъдието.

4. Фактите по делото могат да бъдат обобщени, както следва.

5. Жалбоподателите са брат и сестра. Те са имали брат, който е бил тежко ранен при автомобилна катастрофа на 22 октомври 2010 г. и умира няколко дни по-късно. През септември 2011 г. лицето, причинило произшествието, е осъдено във връзка с него.

6. Бащата на жалбоподателите желае да получи обезщетение за смъртта на сина си и след като иска информация по въпроса, през февруари 2011 г. е информиран от Гаранционния фонд (за ролята на тази институция вж. точка 17 по-долу), че виновният водач не е бил застрахован. В съответствие с това на 25 октомври 2011 г. бащата на жалбоподателите подава искане до Фонда, с което иска обезщетение за неимуществени вреди в размер на 100 000 български лева (BGN - равностойност на 51 150 евро (EUR)), в съответствие с чл. 288, ал. 9 от Кодекса за застраховането от 2005 г. Съгласно тази разпоредба той е бил длъжен да проведе извънсъдебна процедура, за да получи обезщетение (вж. параграфи 18-19 по-долу).

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

7. Скоро след това, на 10 ноември 2011 г., бащата на жалбоподателите умира.

8. На 28 ноември 2011 г. Гаранционният фонд отказва да изплати обезщетението, поискано от бащата на жалбоподателите, с мотива, че шофьорът, причинил произшествието на 22 октомври 2010 г., всъщност е бил застрахован в дружеството В., което следователно е отговорно за изплащането на обезщетението.

9. На 3 май 2012 г. жалбоподателите предявяват иск срещу дружеството В., а при условията на евентуалност, ако се установи, че водачът не е имал валидна застраховка - срещу Гаранционния фонд, като отново искат обезщетение в размер на 100 000 лв. за претърпените от баща им неимуществени вреди.

10. С решение от 26 февруари 2013 г. Софийският градски съд отхвърля иска като недопустим с мотива, че жалбоподателите не притежават активна легитимация да го предявят. Той посочва, че правото да се иска обезщетение за неимуществени вреди е строго лично и че бащата на жалбоподателите не е предявил иск по съдебен ред.

11. На 10 април 2013 г. Софийският апелативен съд отменя това решение и постановява, че искът подлежи а разглеждане по същество. Той отбелязва, че бащата на жалбоподателите вече е предявил иск за обезщетение, като е подал заявление до Гаранционния фонд, което е било задължителен етап. След смъртта му жалбоподателите могли да поддържат този иск, като запазят претендираната сума. Те не замествали личния избор, направен от баща им, със свое собствено решение.

12. С решение от 16 юни 2014 г. Софийският градски съд уважава частично иска на жалбоподателите и осъжда дружеството В. да заплати обезщетение. Той отбелязва, без да навлиза в повече подробности, че жалбоподателите са имали право да претендират обезщетение от името на починалия си баща. След това съдът установява, че виновният водач е имал валидна застраховка и че съответно дружеството В. носи отговорност. Накрая, като взема предвид, че частично е отхвърлил иска на жалбоподателите, съдът ги осъжда да заплатят част от разноските, направени от Гаранционния фонд и дружеството В., на обща стойност 5 260 лева (2 690 евро).

13. След обжалване обаче, с решение от 2 февруари 2015 г. Софийският апелативен съд отменя решението на долната инстанция и отхвърля иска на жалбоподателите като недопустим. Той отбелязва, че бащата на жалбоподателите е имал право да иска обезщетение, но сам не е предявил иск по съдебен ред в тази връзка. Жалбоподателите не са имали право да направят това от негово име. Правото му на обезщетение е било прекратено със смъртта му, тъй като е било „строго лично“. Жалбоподателите са били легитимирани да встъпят само в съдебните производства, които баща им вече бил започнал преди смъртта си. Било е „несъществено“, че бащата на жалбоподателите е поискал обезщетение от Гаранционния фонд (вж. параграф 6 по-горе), тъй като такова искане не може да се разглежда като равностойно на съдебен иск. Във връзка с горните констатации Софийският апелативен съд се позовава, наред с другото, на решението на Върховния касационен съд от 31 март 2009 г. Това решение се отнася до подобна ситуация, при която на майката на починалото лице е отказана легитимация да предяви иск пред съда (вж. параграф 24 по-долу). Накрая, като *obiter dictum*, националният съд отбелязва, че застрахователният договор на виновния водач действително е бил недействителен и че Гаранционният фонд е бил този, който е щял да бъде задължен да изплати обезщетение за смъртта на брата на жалбоподателите.

14. С окончателно решение от 18 юли 2016 г. Върховният касационен съд не допуска касационно обжалване по правни въпроси, тъй като жалбоподателите са повдигнали

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

само въпроси, свързани с валидността на застрахователния договор на водача. Той не е обсъждал процесуалната легитимация на жалбоподателите да предявят иск от името на техния баща, като е отбелязал, че те не са подали жалба до него в това отношение.

15. През различните етапи на производството жалбоподателите последователно твърдят, че баща им вече е демонстрирал волята си да получи обезщетение, тъй като е подал искане за това до Гаранционния фонд. На този етап той не е имал право да предяви съдебен иск съгласно чл. 288, ал. 11 от Кодекса за застраховането от 2005 г. (вж. параграф 19 по-долу) и е починал, преди да бъде уведомен за отказа на Фонда. Въпреки това искът за обезщетение е станал част от неговия патримониум и е можел да бъде наследен от жалбоподателите след смъртта му.

СЪОТВЕТНА ПРАВНА РАМКА И ПРАКТИКА

I. ЗАСТРАХОВКА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ“ НА ВОДАЧИТЕ

16. До 2016 г. застраховката „Гражданска отговорност“ на водачите на моторни превозни средства се уреждаше съгласно Кодекса за застраховането от 2005 г. През 2016 г. беше приет нов Кодекс за застраховането.

17. И в двата кодекса беше въведено задължение за водачите да имат застраховка „Гражданска отговорност“. Гаранционният фонд, създаден с финансови вноски от всички лицензирани застрахователи, има за задача да изплаща обезщетения в специфични ситуации, които не са обхванати от застрахователен договор - например когато лицето, причинило произшествието, е неизвестно или няма застраховка.

18. Съгласно чл. 288, ал. 9 от Кодекса за застраховането от 2005 г. увреденото лице, което иска обезщетение от Гаранционния фонд, трябва да подаде писмено искане в този смисъл.

19. Разпоредбата на чл. 288, ал. 11 от Кодекса (отм.) предвижда, че увреденото лице може да предяви съдебен иск за получаване на плащане само ако Фондът не е взел решение в срок от три месеца след писменото искане или е отказал да присъди обезщетение, или когато увреденото лице не е доволно от изплатената сума. Такъв задължителен предварителен етап не е предвиден по отношение на застрахователните дружества. Пострадалите лица можеха да предявят иск срещу такива дружества, както е предвидено в чл. 226, ал. 1 от Кодекса.

20. Кодексът за застраховането от 2016 г. от своя страна предвижда, че лице, което желае да претендира за обезщетение за неимуществени вреди, *наред с другото*, за смърт на пътя, трябва да отправи претенцията си към застрахователя в извънсъдебно производство (чл. 380). Едва след това искът може да бъде предявен пред съда (чл. 432, ал. 1).

II. ПРАВО НА ИСК ЗА НЕИМУЩЕСТВЕНИ ВРЕДИ

21. Последователната практика на Върховния касационен съд и на съществуващия преди това Върховен съд е, че наследниците на лице, което има право да претендира обезщетение за неимуществени вреди на каквото и да е основание, не могат да предявят иск пред съда от негово име, тъй като се счита, че такъв иск се отнася до строго личната

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

сфера. Само ако лицето, което има право на обезщетение, е предявило иск в съда и впоследствие е починало, неговите наследници могат да встъпят в производството.

22. По отношение на съдебната практика, посочена в предходния параграф, правителството представи извадки от три ранни решения от 60-те и 70-те години на миналия век относно иски за обезщетение за неимуществени вреди, постановени от съществуващия преди това Върховен съд. Едно от тези решения се отнася до вреди, произтичащи от смърт, причинена на пътя (*Решение № 1528 от 20.VI.1972 г. по гр. д. № 567/72 г., ВС, I г. о.*), а друг се отнася до неуточно произшествие (вж. *Решение № 829 от 5.VIII.1969 г. по н. д. № 730/69 г., ВС, III н. о.*). Пзовавайки се на общите разпоредби относно деликтната отговорност, съдържащи се в Закона за задълженията и договорите, Върховният съд постановява, че „обезщетение се дължи на лицето, на което е причинена вредата“ (*Решение № 2732 от 20.XII.1975 г. по гр. д. № 1487/75 г., ВС, I г. о.*). Само увреденото лице може да прецени дали дадено действие му е причинило неимуществени вреди и ако е така, в какъв размер. Ако съдебният иск е бил предявен, докато увреденото лице е било живо, неговите наследници са могли да продължат производството, тъй като необходимото лично решение „вече е било взето“.

23. В нито един от случаите в предходния параграф не се споменава ситуация, в която извънсъдебната процедура е била иницирана от лицето, което има право на обезщетение.

24. В допълнение правителството представи решение на Върховния касационен съд от 31 март 2009 г. (*Определение № 169 на ВКС от 31.01.2009 г. по ч. т. д. № 11/2009 г.*). Това решение е постановено в рамките на процедура по оставяне на жалбата без разглеждане, а не след разглеждане на делото по същество. То се отнася до случай, при който здравето на дъщерята на ищеца се е влошило в резултат на нейното участие в клинични изпитвания. Преди смъртта си дъщерята е поискала обезщетение от застрахователно дружество. Върховният касационен съд, отказвайки да допусне касационно обжалване на основание, че делото не повдига въпроси, свързани с правилното прилагане на закона, отбелязва, че долната инстанция е следвала установената съдебна практика относно прехвърлянето на иски за неимуществени вреди, като в тази връзка посочва следното:

„Правната теория и съдебната практика последователно приемат, че правото на обезщетение за неимуществени вреди е лично и не може да се наследява. Ако приживе увреденото лице е предявило иск за обезщетение за неимуществени вреди, производството може да бъде продължено от неговите наследници. Ако обаче, увреденото лице не е предявило такъв иск, наследниците могат да претендират само обезщетение за собствените си болки и страдания, но не и за тези на пряко засегнатото лице. ... Тъй като правото на обезщетение за неимуществени вреди е лично и не може да бъде наследено, наследникът няма право да предяви иск в съда относно правата на друго лице. Ето защо е без значение, че [увреденото лице] е поискало обезщетение от лицето, причинило вредата, съответно от неговия застраховател, предоставящ застраховка „Гражданска отговорност“.

25. Впоследствие Върховният касационен съд приема за касационно разглеждане дело, по което лице е поискало обезщетение от застрахователя за смъртта на негов роднина при пътнотранспортно произшествие, но не е предявило съдебен иск преди смъртта му.

26. Така в решението за допускане на искането за касационно разглеждане от 2 юли 2021 г. (вж. *Определение № 60402 на ВКС от 2.07.2021 г. по ч. т. д. № 1435/2020 г.*) Върховният касационен съд отбелязва, че трябва да разгледа делото с оглед на „липсата на установена съдебна практика“ и произтичащия от това риск от противоречиви тълкувания.

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

27. В решението си по съществото на това дело, постановено на 13 май 2022 г. (вж. *Решение № 60170 на ВКС от 13.05.2022 г. по т. д. № 1435/2020 г., II т. о.*), Върховният касационен съд отменя решението на долната инстанция, с което се приема, че искът на наследниците на починалото лице е недопустим, и връща делото за ново разглеждане. Делото е свързано с пътнотранспортно произшествие, довело до смърт през 2012 г. Следователно към събитията е бил приложим Кодексът за застраховането от 2005 г. Г-жа С. е претендирала за обезщетение, като се е обърнала в тази връзка към застрахователно дружество, но не и към съда, и е починала скоро след това. Върховният касационен съд потвърждава горепосочената си практика, че ако увреденото лице е предявило съдебен иск за обезщетение за неимуществени вреди, неговите наследници могат да продължат производството след смъртта му. Освен това той постановява, че това правило се прилага и в случаите, когато увреденото лице е претендирало обезщетение в извънсъдебна процедура. Това е така, тъй като в такава ситуация увреденото лице „вече е съобщило“ на страната, която е длъжна да плати обезщетение, своята лична оценка за страданията си. След като това право е било заявено, то е станало наследимо и е без значение дали това заявяване е било направено пред съда или в извънсъдебна процедура. Значението на извънсъдебното искане за обезщетение „не може да се отрече“.

28. Същият подход е приложен и по друго дело, решено скоро след това и отнасящо се до решението, описано в предходния параграф. Върховният касационен съд е отменил решението на по-долната инстанция, с което искът за обезщетение за вреди от неправомерно увреждане е признат за недопустим, и е върнал делото за разглеждане по същество (вж. *Определение № 239 на ВКС от 30.05.2022 г. по чл. т. д. № 711/2022 г., II т. о.*). Това дело се отнася до прилагането на Кодекса за застраховането от 2016 г.

III. ВЪЗОБНОВЯВАНЕ НА ГРАЖДАНСКО ПРОИЗВОДСТВО

29. Член 303, ал. 1, т. 7 от Гражданския процесуален кодекс предвижда, че заинтересована страна може да поиска възобновяване на гражданско производство по дело, по което с „решение на Европейския съд по правата на човека е установено нарушение на [Конвенцията]“ и „е необходимо ново разглеждане на делото, за да се поправят последиците от нарушението“.

IV. СЪОТВЕТНО ПРАВО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

30. Директива 2009/103/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно застраховката „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства и за контрол върху задължението за сключване на такава застраховка е приета на 16 септември 2009 г.

31. Чл. 18 от Директивата задължава държавите членки да гарантират, че „всяко лице, пострадало в резултат на произшествие, причинено от превозно средство, покрито от застраховка, ... има право на пряк иск“ срещу застрахователното дружество, покриващо отговорното лице. Съгласно чл. 22 държавите трябва да задължат застрахователните дружества „да направят мотивирано предложение за обезщетение в случаите, когато отговорността не се оспорва и вредите са количествено определени“, или да посочат причините за отказ на искане за обезщетение.

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

32. Директива 2009/103/ЕО е транспонирана в българското законодателство с приемането на Кодекса за застраховането от 2016 г. (вж. параграф 16 по-горе).

ЗАКОНЪТ

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

33. Жалбоподателите се оплакват, че отхвърлянето на иска им като недопустим е нарушило правото им на достъп до съд, гарантирано от чл. 6 § 1 от Конвенцията. Тази разпоредба, доколкото е приложима, гласи следното:

„При определянето на своите граждански права и задължения ... всеки има право на справедливо ... гледане ... от [съд] ...“.

A. Допустимост

34. Правителството оспорва, че чл. 6 § 1 не е приложим, предвид факта, че правото на жалбоподателите да претендират обезщетение от името на покойния им баща не е било признато от вътрешното право. Съответно „не може да се твърди на защитимо основание“, че правото на баща им на обезщетение е преминало върху тях.

35. Жалбоподателите не коментират този въпрос.

1. Приложимост на член 6 § 1

36. Съдът повтаря, че за да бъде приложим чл. 6 § 1 в гражданската му част, трябва да е налице „спор“ („оспорване“ на френски език) относно „право“, за което може да се твърди, поне с аргументирани основания, че е признато от вътрешното право, независимо дали е защитено от Конвенцията. Спорът трябва да бъде истински и сериозен; той може да се отнася не само до действителното съществуване на правото, но и до неговия обхват и начина на упражняването му; и накрая, резултатът от производството трябва да бъде пряко решаващ за въпросното право, като само слаби връзки или отдалечени последици не са достатъчни, за да се приложи чл. 6 § 1 (виж *Денисов с/у Украйна* [ГК], № 76639/11, § 44, 25 септември 2018 г.; *Грзеда с/у Полша* [ГК], № 43572/18, § 257, 15 март 2022 г.; и *Гросам с/у Чехия* [ГК], № 19750/13, § 108, 1 юни 2023 г., всички с допълнителни препратки). И накрая, правото трябва да бъде „гражданско“ право (виж *Грзеда*, цитирано по-горе, § 257, и *Асоциация на климатичните пенсионери Швейцария и други с/у Швейцария* [ГК], № 53600/20, § 595, 9 април 2024 г.).

37. При определянето на това дали е имало правно основание за правото, претендирано от жалбоподателя, Съдът трябва да установи само дали аргументите на жалбоподателя са били достатъчно убедителни, а не дали той непременно би имал успех, ако му е бил предоставен достъп до съд (вж. *Грзеда*, цитирано по-горе, § 268). Отправна точка за анализа на Съда трябва да бъдат разпоредбите на съответното вътрешно право и тяхното тълкуване от националните съдилища (пак там, § 259).

38. Ако е имало истински и сериозен спор относно съществуването на дадено право, решението на националните съдилища, че такова право не съществува, не премахва с обратна сила обосноваването на иска (виж *Карл Велики срещу Унгария* [ГК], № 56665/09, § 63, 14 септември 2017 г., с допълнителни препратки). Въпреки това, ако към съответния момент претендираното право дори не е било спорно съгласно вътрешното право, Съдът ще заключи, че делото не се отнася до истински „спор“ относно

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

гражданско право (за пример на такъв подход виж *Терешченко с/у Русия*, № 33761/05, §§ 110-11, 5 юни 2014 г.).

39. Разпоредбата на чл. 6 § 1 не гарантира никакво конкретно съдържание на „гражданските права и задължения“ в материалното право на договарящите държави: Съдът не може да създаде чрез тълкуването на чл. 6 § 1 материално право, което няма правно основание в съответната държава (вж. например *Грзедя*, цитирано по-горе, § 258).

40. В разглеждания случай правото, претендирано от жалбоподателите на национално ниво, а именно да получат обезщетение за неимуществени вреди, е било „гражданско“ по своя характер (вж. например *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. с/у Полша*, № 4907/18, § 154, 7 май 2021 г.).

41. Жалбоподателите претендират за обезщетение за неимуществени вреди от името на покойния си баща. Няма спор, че самият им баща, ако е бил жив, е можел да предяви иск пред съдилищата, за да поиска такова обезщетение. Според българското законодателство се счита, че правото да се претендират неимуществени вреди попада в „строга личната сфера“ и по принцип не се наследява (вж. параграф 21 по-горе). Ето защо въпросът е дали при настоящите обстоятелства, твърдението на жалбоподателите, че са имали право да сезират съдилищата от името на баща си след неговата смърт, е довело до сериозен и истински спор, а именно дали заявеното право да предявят претенцията на баща си е имало основание във вътрешното право, така че да бъде защитимо.

42. Съдът отбелязва, че постоянният подход на българските съдилища е, че наследниците на лице, претърпяло неимуществени вреди, не могат да предявят иск за неправомерно увреждане от негово име, тъй като преценката дали са причинени такива вреди е строго лична и не може да бъде извършена от друг (вж. параграф 21 по-горе). В тази връзка правителството представи откъси от три по-стари решения, които съдържаха много малко фактически подробности и само в едно от тях се споменава, че се отнася за смърт на пътя (вж. параграф 22 по-горе). Както е отбелязано в параграф 23 по-горе, нито едно от тези решения не изглежда да се отнася до ситуация като тази, получена в настоящото дело, а именно когато увреденото лице е предявило извънсъдебен иск за обезщетение, но е починало, преди да може да предяви иск в съда.

43. Ситуация, подобна на настоящата, е разгледана в решение от 2009 г., също представено от правителството (вж. параграф 24 по-горе). По това дело, когато отказва да допусне обжалване, Върховният касационен съд констатира, че заключението на подолната инстанция, че майката на пострадалото лице не е имала право да предяви иск пред съда, е в съответствие с установената съдебна практика. Този случай обаче се различава съществено от този на жалбоподателите, тъй като в процедурата не е имало задължителен извънсъдебен етап, преди въпросът да бъде отнесен до съда. В настоящия случай бащата на жалбоподателите е предявил претенцията си към Гаранционния фонд чрез задължителна извънсъдебна процедура, което е било съществена правна предпоставка за достъп до съдилищата.

44. Доколкото Съдът е информиран от страните, горепосоченото изглежда е било състоянието на националната съдебна практика към момента, в който жалбоподателите са предявили своя иск през 2012 г.

45. Липсата на яснота относно изискванията, позволяващи разглеждането по същество на съдебен иск, като този на жалбоподателите, може да се обоснове от различните

решения относно допустимостта на подадения от тях иск. Първоначално първоинстанционният Софийски градски съд е отхвърлил иска им като недопустим, докато Софийският апелативен съд е установил обратното (вж. параграфи 10-11 по-горе). При новото разглеждане на делото Софийският градски съд приема, че жалбоподателите са имали процесуална легитимация да предявят иска на своя баща, но Софийският апелативен съд отхвърля иска (вж. параграфи 12-13 по-горе). Върховният касационен съд не разглежда въпроса (вж. параграф 14 по-горе).

46. Впоследствие Върховният касационен съд допуска за разглеждане подобно дело, а именно касаещо ситуация, при която наследниците на лице, имащо право да претендира обезщетение за неимуществени вреди, произтичащи от смърт на пътя, са предявили иск по съдебен ред от негово име, а това лице е отправило извънсъдебна претенция към съответното застрахователно дружество. Като счита, че е необходимо преразглеждане, Върховният касационен съд отбелязва по-специално „липсата на установена съдебна практика“ и произтичащия от това риск от противоречиви тълкувания (вж. параграф 26 по-горе). Той постановява решение, с което потвърждава процесуалната легитимация на семейството да заведе и продължи производството (вж. параграф 27 по-горе).

47. С оглед на гореизложеното, като отбелязва по-специално констатацията на Върховния касационен съд за липсата на установена съдебна практика относно конкретната ситуация, в която лицето, имащо право да претендира обезщетение за неимуществени вреди, е направило това по извънсъдебен ред, Съдът не може да приеме аргумента на правителството (вж. параграф 34 по-горе), че правото на жалбоподателите да претендират обезщетение от името на техния баща не е било ясно признато от вътрешното право. Очевидно е, че съдебната практика на националните съдилища не е обхващала в достатъчна степен ситуация като тяхната и че Върховният касационен съд е поел ангажимент да изясни приложимите норми в производството от 2021-22 г., посочено в параграфи 25-27 по-горе.

48. Предвид гореизложеното Съдът счита, че към 2012 г., когато са предявили иска по съдебен ред, жалбоподателите са могли разумно да предположат, че тя ще бъде разгледана по същество, и че вътрешното право, както е тълкувано и прилагано от националните съдилища, не отрича правото им да претендират обезщетение. Техният баща законосъобразно е започнал процедурата, демонстрирайки желанието си да търси обезщетение за неимуществени вреди по единствения начин, с който е разполагал по това време, а именно извънсъдебно, както е предвидено в чл. 288, ал. 9 и ал. 11 от Кодекса за застраховането от 2005 г. (вж. параграфи 18-19 по-горе), и в същия размер, който жалбоподателите впоследствие са претендирали пред съдилищата (вж. параграфи 6 и 9 по-горе).

49. Съответно Съдът разполага с достатъчно данни, за да заключи, че делото се отнася до „истински“ и „сериозен“ спор относно гражданско право на жалбоподателите, за което може да се каже, че е съществувало, поне на базата на аргументи, съгласно вътрешното право. Фактът, че това право е било отказано във вътрешното производство, не е достатъчен, за да опровергае подобно заключение (вж. параграф 38 по-горе), като Съдът следва да вземе предвид евентуалното признаване на твърдяното право при подобни обстоятелства (вж. най-общо *Булоа с/у Люксембург* [ГК], № 37575/04, § 94, ECHR 2012).

50. От горните съображения следва, че чл. 6 § 1 от Конвенцията е приложим.

2. Други основания за недопустимост

51. Съдът също така отбелязва, че по делото може да възникне въпрос относно изискването за изчерпване на вътрешноправните средства за защита, като отбелязва, че жалбоподателите не са повдигнали в жалбата си по правни въпроси въпроса за тяхната легитимация да предявят иск от името на баща си (вж. параграф 14 по-горе). Правителството обаче, не е повдигнало възражение за неизчерпване на средствата на това основание, след като е било уведомено за жалбата, и Съдът не може да разгледа този въпрос служебно (вж. наред с други органи, *Свинаренко и Сляднев с/у Русия* [ГК], № 32541/08 и 43441/08, § 79, ЕСПЧ 2014 (извлечения), и *М.К. с/у Турция*, № 31592/18, § 44, 4 юни 2024 г.).

52. Накрая Съдът отбелязва, че жалбата не е нито явно необоснована, нито недопустима на някое от другите основания, изброени в чл. 35 от Конвенцията. Следователно тя трябва да бъде обявена за допустима.

Б. По същество

1. Изложения на страните

53. Жалбоподателите повтарят оплакването си. Те се позовават на решението на Върховния касационен съд от 13 май 2022 г. (вж. параграф 27 по-горе).

54. Правителството поддържа, че подходът, възприет по делото на жалбоподателите, е следвал последователната съдебна практика на националните съдилища. Самите жалбоподатели не са били сред лицата, имащи право да търсят обезщетение за смъртта на брат си, нито са съществували условия, позволяващи им да наследят правото на баща си в това отношение. За правителството решението от 13 май 2022 г. (вж. параграф 27 по-горе) представлява „обрат“ в съдебната практика, който не може да промени заключенията по отношение на жалбоподателите. Решението на Софийския апелативен съд от 2 февруари 2015 г., с което искът им е обявен за недопустим (вж. параграф 13 по-горе), е било „надлежно мотивирано“. Освен това бащата на жалбоподателите е можел да подаде заявление за обезщетение скоро след като е получил информация от Гаранционния фонд за застраховката на виновния водач - т.е. през февруари, а не през октомври 2011 г. (вж. параграф 6 по-горе). Той е можел също така да предяви иск директно срещу застрахователното дружество, без да чака отговора на Гаранционния фонд на искането му за обезщетение. Ако той е предявил иск в съда преди смъртта си, не би имало пречка жалбоподателите да продължат производството вместо него.

2. Преценката на Съда

55. Съдът припомня, че правото на справедлив съдебен процес трябва да се тълкува в светлината на принципа на правовата държава, който изисква всички страни по делото да разполагат с ефективно съдебно средство за защита, позволяващо им да отстояват гражданските си права. Всяко лице има право да предяви пред съд или трибунал иск, свързан с неговите граждански права и задължения. По този начин чл. 6 § 1 включва „правото на съд“, чийто конкретен аспект е правото на достъп, т.е. правото да се образува производство пред съдилищата по граждански дела (вж. решението *Николае Вирджилиу Танасе с/у Румъния* [ГК], № 41720/13, § 192, 25 юни 2019 г., с допълнителни препратки).

56. Правото на достъп до съд по чл. 6, § 1 от Конвенцията трябва да се тълкува в светлината на преамбюла на Конвенцията, който обявява върховенството на закона за

част от общото наследство на договарящите държави (виж *Грзед*, цитирано по-горе, § 298, с допълнителни препратки).

57. Правото на достъп до съд не е абсолютно, а може да подлежи на ограничения; те се допускат по подразбиране, тъй като правото на достъп по своето естество изисква регулиране от страна на държавата, която се ползва с известна свобода на преценка в това отношение. При това тези ограничения не трябва да ограничават или намаляват достъпа на дадено лице по такъв начин или до такава степен, че да се накърни самата същност на правото. Освен това такива ограничения няма да бъдат съвместими с чл. 6 § 1, ако не преследват легитимна цел или ако не съществува разумна връзка на пропорционалност между използваните средства и целта, която се цели да бъде постигната (виж *Николае Вирджилиу Танасе*, цитирано по-горе, § 195, с допълнителни препратки; виж също *Грзед*, цитирано по-горе, § 343, с допълнителни препратки).

58. В разглеждания случай правителството поддържа, че ограниченията на правото на жалбоподателите на достъп до съд са били в съответствие със закона и съдебната практика по това време (вж. параграф 54 по-горе). Всъщност изглежда, че според установената съдебна практика националните съдилища са постановявали, че наследниците на лице, което има право да претендира за обезщетение за неимуществени вреди, не могат сами да предявят иск от негово име и могат само да поддържат вече предявен иск. Решението дали да се претендира обезщетение при такива обстоятелства се отнася до строго личната сфера на засегнатото лице и такова решение не може да бъде заменено с решение, взето от наследниците (вж. параграфи 21-24 по-горе). Този подход е бил приложен в случая на жалбоподателите, което е довело до отхвърляне на иска им като недопустим.

59. Съдът не счита, че горният подход е априори несправедлив. Нещо повече, въпреки че правителството не е посочило никаква „легитимна цел“, която ограничаването на правото на жалбоподателите на достъп до съд би могло да преследва, Съдът е готов да приеме, в светлината на горните съображения, че този вид ограничение има за цел, най-общо казано, да гарантира правната сигурност.

60. В конкретния случай обаче положението на жалбоподателите е имало особености, които са налагали по-нюансиран подход. Макар че бащата на жалбоподателите не е предявил иск по съдебен ред, за да поиска обезщетение за смъртта на сина си при пътнотранспортно произшествие, той е подал искане за тази цел до Гаранционния фонд и е починал преди Фондът да отхвърли това искане (вж. параграфи 6-8 по-горе). Жалбоподателите твърдят във вътрешното производство, че извънсъдебното искане на баща им е било достатъчно, за да им даде право да предявят иска си, като се има предвид, че той ясно е демонстрирал желанието си да получи обезщетение по единствения начин, допустим по това време от вътрешното право (вж. параграф 15 по-горе).

61. Няколко години по-късно, а именно в решение, постановено на 13 май 2022 г., Върховният касационен съд приема по друго дело аргументи като тези, изтъкнати от жалбоподателите, като постановява, че наследниците на лице в същото положение, като бащата на жалбоподателите притежават процесуална легитимация да предявят съдебен иск от негово име. Това е така, тъй като увреденото лице, макар и да не е завело самото съдебно производство, е заявило избора си да претендира обезщетение за неимуществени вреди и веднъж заявено, правото му да претендира такива вреди може да бъде наследено и упражнено от наследниците (вж. параграф 27 по-горе).

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

62. Съдът намира за разумен и адекватен подход като този, възприет от Върховния касационен съд в решението от 13 май 2022 г. Такъв подход надлежно отчита факта, че лицето, което има право да претендира обезщетение за неимуществени вреди, вече е изразило желанието си да получи такова обезщетение, когато е отправил искане в този смисъл до застрахователя или Гаранционния фонд. В случая на бащата на жалбоподателя този извънсъдебен етап всъщност е бил задължителен, тъй като му е било казано, че Гаранционния фонд следва да го обезщети. Той е можел да заведе дело в съда едва след приключването на този задължителен първоначален етап и ако Фондът не е отговорил по задоволителен начин на искането му за обезщетение (вж. параграфи 6 и 19 по-горе).

63. По този начин Съдът се съгласява със заключението на Върховния касационен съд, че извънсъдебна претенция, изрично предявена и количествено определена, може да се третира като равностойна на предявяване на съдебен иск за получаване на обезщетение за неимуществени вреди, доколкото това засяга правото на наследниците да поддържат такава претенция. Що се отнася до случая на жалбоподателите, Съдът съответно не счита, че искът, който те са предявили пред съда на 3 май 2012 г. (вж. параграф 9 по-горе), е бил нов, който те сами са решили; той по-скоро е бил продължение от тяхна страна на искане и на процедура за обезщетение, които вече са били задействани от техния баща.

64. Като се позовава на решението на Върховния касационен съд от 13 май 2022 г., Съдът отново повтаря, че не счита, че това решение представлява „обрат“ на националната съдебна практика, както твърди правителството (вж. параграф 54 по-горе). Съдът вече е отбелязал (вж. параграф 47 по-горе), че до този момент ситуацията не е била достатъчно обхваната от съдебната практика на националните съдилища и че Върховният касационен съд се е ангажирал да изясни приложимите стандарти.

65. Доколкото правителството поддържа, че бащата на жалбоподателите е действал по неподходящ начин, тъй като не е подал заявление до Гаранционния фонд веднага след като е научил, че шофьорът, причинил смъртта на сина му, не е бил застрахован, нито пък е предявил иск директно срещу застрахователя (вж. параграф 54 по-горе), Съдът отбелязва, че не намира действията му за неразумни или недостатъчни. Той е предприел необходимите стъпки, за да получи обезщетение, както е предвидено във вътрешното право (вж. параграфи 18-19 по-горе), и скоро след това е починал (вж. параграф 7 по-горе). Няма причина да го упрекваме, че не е действал по начин, който след смъртта му евентуално би улеснил преживелите го деца да наследят иска му.

66. С оглед на гореизложеното Съдът стига до заключението, че ограничаването на правото на жалбоподателите на достъп до съд, а именно констатацията на националните съдилища, че жалбоподателите не могат да предявят и да водят иск за неимуществени вреди от името на покойния си баща, въпреки че той е демонстрирал в достатъчна степен желанието си да получи такова обезщетение, не е пропорционално на нито една преследвана легитимна цел, по-специално както е определено в параграф 59 по-горе.

67. Горните съображения са достатъчни, за да може Съдът да заключи, че ограничаването на правото на жалбоподателите на достъп до съд е било в нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията.

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

68. Чл. 41 от Конвенцията предвижда:

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

„Ако Съдът установи, че е налице нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея, и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна позволява да се извърши само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, предоставя справедливо обезщетение на пострадалата страна.“

А. Вреди

69. По отношение на вредите жалбоподателите претендират за 100 000 български лева (BGN - равностойни на 51 150 евро (EUR)), което е сумата, която са претендирали по националното производство (вж. параграф 9 по-горе), и която те считат за свое „неполучено наследство“. Освен това те претендират за приблизително 36 500 евро под формата на лихви. Всеки от жалбоподателите е претендирал и по 1 000 евро за неимуществени вреди, а именно за „стрес“ и „чувство за несправедливост“, свързани с нарушаването на правата им.

70. Правителството оспорва исковете, като отбелязва, че в случай, че Съдът установи нарушение на правата на жалбоподателите, те ще имат право да подадат молба за възобновяване на националното производство.

71. Съдът повтаря, че най-подходящата форма на обезщетение в случаите, когато установи, че жалбоподателят не е имал достъп до съд в нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията, по правило би била да възобнови производството по надлежния ред и да разгледа делото отново при спазване на всички изисквания за справедливо разглеждане. Българското законодателство предвижда такава възможност (вж. параграф 29 по-горе). Съответно Съдът не вижда причина да присъди исканото от жалбоподателите обезщетение за имуществени вреди (вж. например *Кармел Салиба с/у Малта*, № 24221/13, §§ 84-85, 29 ноември 2016 г.).

72. Въпреки това Съдът намира за уместно да удовлетвори изцяло претенциите на жалбоподателите по отношение на неимуществените вреди, причинени поради установеното по делото нарушение на техните права. По този начин той присъжда на всеки от жалбоподателите по 1 000 евро по тази точка.

Б. Разходи и разноски

73. Жалбоподателите претендират също така за 3 390 евро за разходите и разноските, направени от тях пред националните съдилища, без да уточняват какво е включено в тази сума и, ако тя се отнася до неблагоприятните разходи, присъдени им от Софийския градски съд (вж. параграф 12 по-горе *in fine*), дали те действително са платили някоя от тези суми.

74. Що се отнася до разноските пред Съда, жалбоподателите претендират 635 евро за такси за превод. Те представят множество фактури, от които е видно, че са платили суми в общ размер на тази сума в периода от юли 2023 г. до март 2024 г. Повечето от фактурите са за преводи от английски или френски на български език или за превод на други документи. По една от фактурите жалбоподателите са платили сумата от 22,80 лева (12 евро) за превод на техните изложения пред Съда.

75. Правителството оспорва претенциите.

76. Съгласно съдебната практика на Съда жалбоподателят има право на възстановяване на разходите и разноските само доколкото е доказано, че те са били действително и необходимо направени и са разумни по отношение на размера.

77. В настоящия случай, що се отнася до националното производство (вж. параграф 73 по-горе), Съдът намира искането на жалбоподателите за неоснователно. Освен това,

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ

доколкото претенцията може да се отнася до неблагоприятните разходи, присъдени на жалбоподателите в решението на Софийския градски съд от 2 февруари 2015 г. (вж. параграф 12 по-горе *in fine*), те произтичат от частичното отхвърляне на иска на жалбоподателите по отношение на неговия размер и следователно не са свързани с опитите на жалбоподателите да предотвратят нарушението на правата им по чл. 6 § 1 от Конвенцията или да получат обезщетение. В съответствие с това Съдът отхвърля това искане.

78. И накрая, що се отнася до претенциите, свързани с такси за превод (вж. параграф 74 по-горе), Съдът не е убеден, че разходите и разноските са били необходими. По-голямата част от платените суми се отнасят до превода на неуточнени документи от английски или френски на български език. Що се отнася до преводите на документи, заплатени от жалбоподателите, Съдът се позовава на правило 34 § 3 (а) от Правилника на Съда, което изисква писмените становища на жалбоподателите да бъдат изготвени на един от официалните езици на Съда, но не съдържа същото изискване по отношение на документите, представени в подкрепа на жалбата. В съответствие с това Съдът счита за обосновано да присъди само сумата от 12 евро, платена за превода на становищата на жалбоподателите пред Съда след уведомяването им за жалбата.

ПОРАДИ ТЕЗИ ПРИЧИНИ СЪДЪТ,

1. *Обявява* с мнозинство жалбата за допустима;
2. С пет на два гласа *отсъжда*, че е налице нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията;
3. С пет на два гласа *отсъжда*
 - (а) че държавата-ответник трябва да плати в срок от три месеца от датата, на която решението стане окончателно в съответствие с чл. 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които трябва да бъдат конвертирани във валутата на държавата-ответник по курса, приложим към датата на уреждане на спора:
 - (i) 1000 евро (хиляда евро) на всеки от жалбоподателите, плюс всички данъци, които могат да бъдат начислени, за неимуществени вреди;
 - (ii) 12 евро (дванадесет евро) солидарно на двамата жалбоподатели, плюс всеки данък, който може да им бъде наложен, за разходи и разноси;
 - (б) че от изтичането на горепосочените три месеца до уреждането на спора се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на неизпълнение плюс три процентни пункта;
4. *Отхвърля* с единодушие останалата част от искането на жалбоподателите за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и съобщено в писмен вид на 1 юли 2025 г. съгласно правило 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Милан Блашко
Секретар

Йоаннис Ктистакис
Председател

РЕШЕНИЕ МУСТАФА И МУСТАФОВА с/у БЪЛГАРИЯ